

Zápis z obhajoby disertační práce

Studentka: Karolína Stegurová
ID studia: 381169
Studijní program: Historické vědy
Studijní obor: České dějiny
Název práce: „Žena a válka: Československé ženy sloužící za druhé světové války v britských pomocných sborech ATS a WAAF“
Jazyk práce: čeština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.
Oponenti: PhDr. Eduard Stehlík
doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., CSc.
Datum obhajoby: 27. 6. 2019
Místo obhajoby: FF UK, nám. Jana Palacha 2, Praha 1, místnost č. 201
Termín: řádný
Předseda komise: prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc.
Členové komise: prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.,
prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.,
doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.,
doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D.,
doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., CSc.
a PhDr. Jan Randák, Ph.D.

Přítomní: prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. (předseda komise), prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc., prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc., doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D., doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D., doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., CSc., PhDr. Jan Randák, Ph.D.

10:35 Předseda komise prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. zahájil obhajobu, představil sebe, přítomné členy komise a přítomného oponenta. Následně představil studentku, Mgr. Karolínu Stegurovou.

10:37 Školitelka doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D., seznámila přítomné se svým hodnocením studentčina studia a její disertační práce: Studentka se tématu druhé světové války, boje a odboje věnuje systematicky od počátku studia na vysoké škole. V rámci své doktorské práce opustila oblast protektorátu a zaměřila se na zahraniční odboj, především v britských jednotkách. Problematika žen a jejich zapojení do řad vojska a pomocných sborů dosud nebylo v českém prostředí komplexně zpracováno. Jednalo se o velkou výzvu, zvláště vzhledem k nutnosti studovat v britských archívech. Dle názoru školitelky studentka odvedla vynikající práci. Kladně hodnotí i

její studium, ve kterém řádně absolvovala všechny předepsané povinnosti a rovněž absolvovala dlouhodobou stáž ve Velké Británii, která byla stěžejní pro její výzkum. Školitelka v neposlední řadě vyzdvihla studentčino mimořádné osobní nasazení, entuziasmus a lásku ke zkoumanému tématu.

Předseda komise prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. poté vyzval studentku, aby ve stručnosti představila svou disertační práci.

10:40 Studentka seznámila přítomné s tezemi své disertační práce. Sdělila zejména, že se zaměřila na československé ženy sloužící za druhé světové války v britských pomocných sborech, zejména WAAF a ATS, které vznikly na přelomu roku 1938/1939 (předobraz již z první světové války). Původně se jednalo o sbory dobrovolné, s vývojem války a nutnosti nahradit odvedené muže, od prosince 1941 zavedení konskripce. Ve sborech sloužilo přes půl milionu britských občanek. Nejprve bylo ženám dovoleno působit pouze v 5 pracovních odvětvích, později ženy zastávaly i úzce specializované armádní povolání. Od roku 1941 Britové umožnili vstup do sborů i pro cizí státní příslušnice. Jednání s čs. MNO, výsledek – čs. ženy mohly sloužit pouze v britské armádě a nebylo usilováno o jejich slučování do ucelených národnostních skupin. Jejich služba probíhala bez jakékoli součinnosti s čs. úřady. Ve Velké Británii a na Středním východě sloužilo v britské armádě 220 čs. žen.

Studentka dále stručně nastínila hl. cíle disertační práce: zodpovězení otázek – proč čs. armáda v rámci své struktury nikdy nepřistoupila na zřízení pomocných sborů žen? V čem byla situace čs. armády odlišná od jiných branných útvarů? Jak moc samy ženy usilovaly o zřízení pomocných sborů v rámci čs. armády?

Studentka se vyjádřila ke konceptuálnímu ukotvení práce, stěžejní pro ni byly tři oblasti:

1) teoreticky koncept dějin žen 2) genderové teorie 3) historická analýza založené na kritice pramenů a literatury

Studentka představila strukturu disertační práce – členěna na osm kapitol. První polovina textu sleduje příčiny zapojení žen do armád jiných států od 1. pol. 20. století, dále organizaci a fungování pomocných sborů ATS, WAAF a WRNS. Druhá část práce se týká již přímo problematiky vojenské služby čs. žen v pomocných sborech a každodenností vojenské služby. Rozděleno teritoriálně na dva oddíly: Velká Británie a Střední východ. Jedna z kapitol analyzuje právní

aspekty vojenské služby čs. žen. V neposlední řadě v dalších kapitolách studentka popisuje i jejich demobilizaci, repatriaci a život v poválečném Československu.

Studentka popsala, z jakých pramenů a sekundární literatury vycházela. Provedla rozsáhlý archivní výzkum v České republice i v zahraničí, především ve Velké Británii, kde byly stěžejní především materiály z National Archives v Kew a London Metropolitan Archives. Zahraniční literatura: Od 80. let 20. st. vzrůstající tendence mapovat a popisovat téma účasti žen v armádách válčících států. Vyšla řada sborníků. České archivy – roztržitost materiálů, neexistuje jeden souhrnný fond, důležité prameny v Národním archivu – provenience exilových ministerstev (f. Státní rady - Londýn či Čs. červený kříž – Londýn); dále archiválie z Vojenského historického archivu. Tuzemská sekundární literatura: velmi kusá, jedná se spíše o jednotliviny, mnohdy z 90. let. V roce 2016 vyšla ucelenější syntéza Ivana Procházky (*A královskou korunu na hlavě měly*).

10:56 Oponent doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., CSc. seznámil přítomné s hlavními body svého posudku: Dle jeho názoru předložená práce začleňuje téma československých žen sloužících za druhé světové války v britských pomocných sborech do širšího kontextu. Oponent považuje práci za velmi kvalitní, výklad za srozumitelný. Kladně hodnotí širokou pramennou základnu, oceňuje brilantní práci s relevantní sekundární literaturou. Za lehce problematický považuje komparativní oddíl týkající vztahu k dalším spojeneckým zemím, při případném publikování by doporučil tyto pasáže zredukovat.

Oponent položil studentce následující otázky:

- 1) „Francie, Polsko, Norsko, Belgie a později Československo po dohodě s Brity formují své vojenské zahraniční jednotky.“ – Není toto pořadí budování spojeneckých armád zavádějící?
- 2) Autorka hovoří o „čs. krajankách“ – kdo jsou tyto krajanky? Oponent považuje termín za problematický, nediferencuje pojmy exulantky, krajanky, emigrantky. Potřeba upřesnit a doplnit.

Oponent závěrem konstatoval, že práce Mgr. Stegurové splňuje požadavky kladené na tento typ prací, doporučuje ji k obhajobě, a předběžně klasifikuje stupněm – prospěla.

11:01 Předseda komise přečetl posudek nepřítomného oponenta PhDr. Eduarda Stehlíka, seznámil přítomné s hlavními body jeho posudku: Oponent uvedl, že autorka přistoupila k tématu velice

zodpovědně a práci vystavěla na důkladném studiu archivních pramenů uložených v ČR, tak i v zahraničí (zejména ve Velké Británii). Využila veškerou dostupnou domácí i zahraniční literaturu k danému tématu. Jde o původní, důležitou a přínosnou práci. Domnívá se, že nejpodstatnější část práce představují kapitoly věnující se čs. ženám v britských pomocných sborech ATS a WAAF. Oponent kladně zhodnotil, že se studentka rovněž věnovala tématu demobilizace a repatriace čs. příslušnic britské armády z Velké Británie a Středního východu zpět do ČSR. Text disertační práce ohodnotil jako čtivý, srozumitelný a bez jazykových neobratností. Podle jeho názoru práce neobsahuje žádné podstatné chyby. Do seznamu zkratk by bylo vhodné doplnit některé, které v textu běžně používá, např. AHMP – Archiv Hlavního města Prahy. Oponent doporučil studentce text práce publikovat.

Předseda komise položil za nepřítomného oponenta studentce následující otázky:

- 1) Bylo vnímání „žen bojovnic“ v poválečné ČSR ovlivněno orientací na SSSR a z toho důvodu byla úloh žen, které prošly britskou armádou, odsunuta do pozadí?
- 2) Je možné z existující pramenné základny komplexně zrekonstruovat všech žen, které prošly britskou armádou?

Předseda komise poté přečetl závěr posudku oponenta, který konstatoval, že práce Mgr. Stegurové splňuje požadavky kladené na tento typ prací, doporučuje ji k obhajobě a předběžně navrhuje klasifikaci - prospěla.

11:06 Studentka reagovala na posudky oponentů a jejich položené otázky. Na otázky doc. PhDr. Jana Němečka, DrSc., CSc. odpověděla následovně:

- 1) Studentka souhlasila s připomínkou oponenta, chronologii opomenula, při případné publikaci opraví.
- 2) Studentka souhlasila, že termín „krajanky“ je zavádějící a je potřeba mezi jednotlivými skupinami žen rozlišovat (krajanky, exulantky, emigrantky). Termín používala převážně ze stylistických důvodů.

Na otázky nepřítomného oponenta PhDr. Eduarda Stehlíka odpověděla následovně:

1) Studentka souhlasí, že to jistě hrálo významnou roli. O účasti žen v armádě původně MNO nechtělo vůbec diskutovat, nebylo v plánu. Ke změně došlo až během války, v SSSR neměly jinou možnost, početní stavy byly zdecimované – nutnost nasadit i ženy. Po skončení války se ženy z pomocných borů nevrátily ve stejnou dobu jako mužství příslušníci čs. zahraniční armády, ale až později. Také z toho důvodu byla jejich role upozad'ovaná.

2) Studentka vyjádřila názor, že by se jednalo o velkou výzvu, kterou by bylo těžké uskutečnit. Důvodem je, že zákonná lhůta ve Velké Británii na poskytnutí archiválií je sto let, což znamená, že se tak stane až přibližně za dalších třicet let. I poté bude nutný souhlas rodinných příslušníků. Z toho důvodu se studentka domnívá, že se v budoucnu nepodaří dostat ke všem jménům žen, které bojovaly v pomocných sborech.

11:13 Oponent doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc., CSc. vyjádřil spokojenost s odpovědí studentky.

11:15 Předseda komise prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. zahájil diskusi.

V následné diskusi vystoupil:

Prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc., který měl dvě otázky:

1) Připomínka k metodologii. Uvítal by větší odvahu studentky, která si dle jeho názoru mohla vytvořit vlastní koncept, např. oblast válečné i poválečné paměti na bojující ženy v pomocných sborech. Studentka uvedla, že pro ni bylo stěžejní do textu zapracovat genderové teorie. V závěru předložené práce vyzvala akademickou obec, aby se její členové zamysleli nad otázkou, komu bylo vlastně dovoleno podílet se na boji za osvobození Československa.

2) V jaké míře odcházely bývalé příslušnice pomocných sborů kolem února 1948 z Československa? Studentka odpověděla, že desítky žen odešlo zpátky do Velké Británie a především na Střední východ. Ty, které setrvaly v republice, byly perzekvované, některé z nich byly internované v táborech nucených prací.

Prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. se zeptal, z jakého důvodu neměli Britové a Američané v armádních bojových pozicích ženy. Rovněž poukázal, že mediální obraz „ženy-bojovnice“ byl v SSSR značně silný, měl mobilizační potenciál, naproti tomu ve Velké Británii nic podobného neexistovalo. Studentka souhlasila a odpověděla, že konzervativní přístup k otázce žen jistě sehrál velkou roli.

Zároveň nebyl ve Velké Británii natolik velký, aby ženy nemohly vstupovat do pomocných sborů. Žena byla vnímána spíše jako osoba, která podporu muže, který jde do války. Studentka rovněž zdůraznila důležitost historické zkušenosti zapojení britských žen do válečného úsilí v období první světové války.

11:28 Předseda komise prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc. ukončil samotnou obhajobu a komise zahájila neveřejné zasedání o klasifikaci obhajoby disertační práce.

11:34 Předseda komise seznámil studentku a přítomné s výsledkem obhajoby: komise hlasovala zdvižením ruky, počet členů komise – 7, přítomno členů komise – 7, kladných hlasů – 7, záporných hlasů - 0. Obhajoba disertační práce byla klasifikována - prospěla.

Zapisovatelka: Mgr. Magdalena Sedlická, Ph.D.

Jméno a podpis předsedy komise:
prof. PhDr. Ivan Šedivý, CSc.

Jméno a podpis dalšího člena komise: